

večje postojanke (dve kabini zadoščata za postojanko z zmogljivostjo do 40 oseb). Sklenili so tudi, da v letu 1993 iz sredstev proračuna Republike Slovenije, ki so namenjena visokogorskim planinskim postojankam, zlasti pa njihovi ekološki sanaciji, finančno podpro izgradnjo prototipnih suhih stranišč pri treh postojankah:

- Zasavska koča na Prehodavcih,
- Dom Planika pod Triglavom in
- Koča na Kriški gori.

Ko je bil izdelan idejni projekt, so pričeli nabavljati potrebno opremo in graditi stranišča. Dostojen je dokončan in v uporabi prototip suhega stranišča pri Zasavski koči na Prehodavcih, pred dokončanjem je pri Koči na Kriški gori, za Dom Planika pod Triglavom pa je že nabavljena vsa oprema in bo gradnja realizirana v letu 1994.

PRVA OPAŽANJA

Člani GK PZS so si prototipno suho stranišče pri Zasavski koči na Prehodavcih ogledali dne 19. septembra 1993. Ogledu so prisostvovali s strani GK PZS **Janez Duhovnik**, **Janez Kratnar**, **Janko Mirnik** in **Danilo Sbrizaj** ter člana PD Radeče - gospodar in član GK PZS **Gregor**

Bregar in projektant suhega stranišča **Danilo Istenič**.

Objekt je postavljen na pobočju pod Zasavsko kočo na Prehodavcih, gleda proti Trenti in je lepo vključen v okolje. Obrnjen je tako, da so sončni kolektorji za ogrevanje tekočine in proizvodnje električne energije večji del dneva izpostavljeni soncu, kar zagotavlja dobro ogrevanje prostora, v katerem se odlagajo fekalije in organski odpadki, s tem pa so dane ugodne razmere za bakteriološke procese. Zelo dobro je izvedeno zračenje, saj v času ogleda ni bilo čutiti nobenega smradu niti v bližnji okolici, niti v samem stranišču. Kot kaže, je zasnova izvedbe dobra, seveda pa je za izvajanje kakršnihkoli zaključkov prezgodaj, saj je stranišče v času ogleda obratovalo prekratek čas, bližal pa se je tudi že čas, ko Zasavska koča zapro do pričetka prihodnje sezone.

Kmalu bo dokončano tudi drugo stranišče, pri Koči na Kriški gori, kjer bo mogoče delovanje spremljati redneje, saj je ta koča v zimskem času redno odprta za konec tedna in za vse praznike.

Prepričani smo, da smo ubrali pravo pot, verjetno pa se bo sčasoma pokazalo, kaj bi bilo še potrebno storiti, da bo naprava čim bolj delovala.

STRATEGIJA PREŽIVETJA EVROPSKE CIVILIZACIJE 21. STOLETJA

ALPE IN PITNA VODA

JANEZ BIZJAK

CIPRA - mednarodna komisija za varstvo Alp je v letu 1993 priredila dva delovna seminarja o problematiki pitne vode iz Alp: avstrijski komite CIPRA in Univerza Salzburg na Fakulteti za naravoslovje ter nemški komite CIPRA v okviru 1. vsealpskega foruma Okolje in gospodarstvo z zelo provokativnim naslovom »Alpe brez vode?«, organiziranim v Garmisch-Partenkirchen. Skupne ugotovitve:

- Voda je najvažnejši in najpomembnejši resurs alpskega prostora. Najdragocenejša naravna dobrina, od katere niso odvisni le prebivalci pod Alpami, ampak tudi oni iz zelo oddaljenih vele-mest.
- Upoštevač predvidene klimatske spremembe in vedno večje onesnaženje vodà postaja varstvo in omejena raba vode skupna naloga in odgovornost vsakogar.
- Ekologija in ekonomija ne moreta biti še naprej nasprotna pola, gospodarska prihodnost je pogojena z ravnovesjem v naravi in okolju, brez medsebojne skladnosti bo sedanje slabo stanje le še slabše. Brez energične odstranitve različnih okolju škodljivih dejavnikov in obre-

menitev je nemogoče obvarovati Alpe kot edinstveni naravni in življenjski prostor.

UGOTOVITVE, KI DAJO MISLITI

Katere usmeritve naj pomagajo pri iskanju rešitev?

- Analiza posledic predvidene (in prihajajoče) klimatske spremembe na stanje vodà v Alpah.
- Takojšnji ukrepi za preprečevanje ali zmanjševanje morebitnih negativnih posledic spremenjene klime.
- Določiti omejitve pri uporabi pitne vode.
- Odstranjevanje vzroke za onesnaževanje podtalnice.
- Ugotoviti posledice onesnaženega zraka in vedno bolj onesnažene zimske snežne odeje na kvaliteto vode.
- Sprejeti ukrepe za dolgoročno varstvo kvalitete in kvantitete podtalnice.
- Omejiti energetska izraba alpskih vodotokov in sprejeti ukrepe za zmanjšanje obstoječih naprav.
- Omogočiti renaturacijo vodnih ekosistemov v Alpah.

Strokovnjaki, zbrani na Univerzi v Salzburgu (delovni naslov seminarja je bil »Pitna voda iz

Alp«), so predstavili povzetke večletnih analiz in raziskav, ki tudi ravnodušnega človeka pripravijo k resnemu premišljevanju:

- Ledeniki, ta največja in najbogatejša skladišča pitne vode v granitnih Alpah, upadajo. Vedno bolj in vsako leto hitreje. Njihovo zmanjševanje je alarmantno in zaskrbljujoče: ko bodo izginili, bo alpski svet iz granita ostal brez vode.

- Petletne raziskave kažejo, da na rekah in potokih ob robu Alp iz leta v leto upada količina vode (vodnatost). Enako kažejo analize za vode v jezerih, bajerjih, močvirjih. Upadanju vode sledi propadanje in siromašenje vegetacije ob bregovih.

- Gozdovi so pomembni zadrževalniki vode. Kjer so slabi ali propadajo, je tudi vode vedno manj.

- Simptomi kažejo, da se raven podtalnice niža in da se podtalnica ne more več obnavljati.

- Vsak človekov poseg v naravo in okolje se odraža v kvaliteti in kvantiteti vode: pozidave, betonske in asfaltne površine, melioracije, gnojenje in škropljenje, insekticidi, izsuševanje, izsekavanje, prometni koridorji - avtoceste, smeti in odpadki ter njihova neposredna veza - va z vodo v strupene ali škodljive snovi.

STRATEŠKI POMEN APNENIŠKIH ALP

Zanimivi so pravni vidiki:

Pravica do izrabe vode spada med najstarejše človekove pravice. Pogoj za vzpon civilizacij je bil pitna voda. Že Rimljani so imeli predpisane omejitve za uporabo vode. **Marija Terezija** je prva začela podeljevati vodne pravice, in sicer ne posameznikom, ampak kraju in vaški skupnosti (pravice za mline, žage, brodove). Vodne pravice je vedno podeljevala državna ali deželna oblast, hkrati jih je predpisovala, omejevala in obdavčevala. Odločujoče merilo je bilo vedno javna, skupna korist. Dandanes so tudi javni interesi pri izrabi vodà omejeni s pogoji za ohranitev ekološke stabilnosti.

Apneniške Alpe dobivajo strateški pomen. Kar z ledeniki izginja v Centralnih Alpah, se vedno bolj ohranja v Alpah iz apnenca. Raziskave v avstrijskih Alpah potrjujejo domnevo, da je visokogorski kras apneniških Alp skrivnostna lupina, ki vsrkava neomejene količine vode in jih shranjuje v še bolj skrivnostnem podzemskem labirintu sifonov, ogromnih jezer in dvoran. Ta alpski svet (iz apnenca) je upanje za preživetje Evrope v 21. stoletju.

Skladišče pitne vode v gorskem svetu iz apnenca je kapital, ki ga ima tudi Slovenija.

Se tega zavedamo? Bomo ta kapital znali in zmogli obvarovati? Zapraviti ga je zelo lahko. Na zasedanju CIPRA v Sloveniji pred tremi leti je Avstrija predlagala, da bi Slovenija, Koroška in Furlanija zavarovale svoja mejna pogorja (Karavanke, Julijske Alpe, Karnijske Alpe) kot rezervat pitne vode evropskega pomena. Po-budo je Slovenija preslišala.

Zanimivo vizijo, ki je v Avstriji sprožila polemike, je pripravil avstrijski Alpenverein: skladno z ugotovitvami o strateškem pomenu apneniških Alp so začeli z dolgoletno akcijo (vezano tudi na odkupe zemljišč v visokogorju, kar počne Alpenverein že desetletja), katere cilj je učinkovito zavarovanje njihovega gorskega sveta iz apnenca (Dachstein, Tennengebirge, Steinernes Meer, Totes Gebirge) z obliko narodnih parkov, kjer naj bi prepoved prostorskih posegov in drugih obremenitev okolja obvarovala največji kapital - pitno vodo. Tej viziji se ni treba čuditi, saj je znano, da ima Alpenverein, avstrijski in nemški, dve odločujoči tematiki svoje politike: delo z mladimi ter varstvo narave in okolja v gorskem svetu.

Prenovljen Švicarski planinski muzej

Po večletnih prenovitvenih delih so v Bernu ponovno odprli Švicarski planinski muzej, ki ima najdaljšo tradicijo velikih gorniških muzejev. To ni muzej švicarske planinske zveze, niti po vsebini niti po slogu, čeprav je Švicarski Alpenklub (SAC) prispeval znatna denarna sredstva, enako kot Zveza švicarskih gorskih vodnikov, Muzejsko društvo, država, kanton in mesto. Dr. Georg Budmiger s sodelavci je na novo uredil celoten muzejski kompleks in ga imenoval »Doživetje Alp - sredi mesta«. Kronološko gledano se začenja popolnoma na novo postavljena zbirka z nastankom Alp, kar prikazuje kratek film. Švico predstavlja relief, na katerem je v miniaturi prikazana gorska krajina. Potem se šele začenja odvijati zgodovina švicarskih Alp: ledene dobe in poledenitve, razvoj švicarskih ledenikov - in potem razvoj renomirane švicarske kartografije, pregled tamkajšnjega gorskega rastlinstva in živalstva - in naposled človekov prihodov v Alpe ter dogajanja vse do plezanja po najtežavnejših smereh na najvišje gore.

Ilegalna organizacija

Planinske zveze v nekdanji Zvezi sovjetskih socialističnih republik ni več. S tem nas je seznanil nekdanji predsednik in dober prijatelj prof. E. Mislovski, ki piše, da so od 11. aprila 1992 formularji, tiskovine in vsi drugi dokumenti s simboli Planinske zveze ZSSR nelegalni. Kdorkoli bi dobil na teh papirjih napisane ali natisnjene kakršnekoli informacije, naj bo nanje pozoren, ker prihajajo iz nelegalnih virov in torej nimajo nobene veljave.

(Bulletin UIAA)